
uveljavljene teorije v sociologiji družin z novimi praksami udejanjanja družin, in sicer tako, da pri tem uporabi vključujoč pristop.

Lea VREČKO ASHTALKOSKI
Pedagoška fakulteta,
Univerza v Ljubljani

Majda Hrzenjak, Vlasta Jalušič
**Vrata niso baš odprta (treba da jih gurneš, pa da se otvaraju):
Perspektive v reševanju
kompleksnih neenakosti**
Mirovni inštitut, Ljubljana 2011,
str. 134, 0.00 EUR
(ISBN 978-961-6455-69-5)

Trenutno veljavna zakonodaja v Sloveniji s področja enakih možnosti in varstva pred diskriminacijo ne predvideva intersekcionalne obravnave neenakosti *per se*, a je tudi ne preprečuje, v Evropski uniji pa je v zadnjem desetletju izkazana težnja po oblikovanju enotnih vladnih institucij, ki se ukvarjajo z reševanjem vseh oblik diskriminacije, ki jih doživljajo različne skupine ljudi. Na drugi strani raziskave v Sloveniji in EU opozarjajo na potrebo po intersekcionalnem pristopu, ki z zavedanjem in razumevanjem kompleksnih neenakosti pripomore k bolj celovitemu reševanju kot tudi razumevanju neenakosti.

Knjiga avtoric Majde Hrzenjak in Vlaste Jalušič *Vrata niso baš odprta (treba da jih gurneš, pa da se otvaraju): Perspektive v reševanju kom-*

pleksnih neenakosti je rezultat več projektov o neenakosti in diskriminaciji, ki jih je v zadnjih desetih letih izvajal Mirovni inštitut, praktični del knjige pa rezultat projekta SIAPREM, v okviru katerega so na podlagi analize na treh ravneh - mikroraven individualnih življenjskih izkušenj, mezoraven institucij in organizacij ter makroraven politik in dokumentov - ugotavljali prisotnost kompleksnih neenakosti oziroma križanj neenakosti. Knjiga predstavlja pomemben prispevek k poznavanju, razumevanju in uporabi intersekcionalnega pristopa, ki je posebno načelo v raziskovanju in obravnavi kompleksnih neenakosti. Gre za prvo delo v Sloveniji, ki na celovit način in s primeri dobrih (in slabih) praks pokaže na praktično uporabo omenjenega pristopa. Hkrati avtorici opozarjata na pasti enodimenzionalnih kategorizacij in obravnav na podlagi večplastne diskriminacije, saj prve pri reševanju neenakosti izhajajo iz enega samega vira neenakosti in zato ob strani puščajo življenjske situacije in življenjske poteke posameznic in posameznikov, pri drugi pa gre pogosto zgolj za dodajanje kategorij oziroma dimenzij in virov neenakosti. Kot opozorita avtorici že v uvodu, so raziskave in prizadevanja za reševanje neenakosti pokazale, da neenakosti ne izhajajo iz enega vira, temveč se viri neenakosti med seboj »prepletajo, dopolnjujejo in vzajemno učinkujejo na enak ali neenak položaj skupin in posameznikov/posameznic« (str. 15); ravno na tem mestu pa lahko pripomore k reševanju kompleksnih neenakosti in-

tersekcionalni pristop. Knjiga je razdeljena na dva dela: prvi je zastavljen teoretično, drugi s primeri dobrih (in slabih) praks in analizami na treh ravneh prikaže smernice za praktično uporabo intersekcionalnega pristopa. Avtorici v prvem delu primerno stopnjujeta nadgradnjo razumevanja intersekcionalnega pristopa s tem, da opredelita enakost, njeno utemeljitev v zakonih in drugih pravnih aktih v Sloveniji ter glavne načine presoje enakosti - istost, raznolikost in transformacija. Prvo poglavje zaključita s poudarkom na kompleksnih neenakostih, za njih je značilno, da ni mogoče vnaprej presoditi, katera izmed dimenzij oziroma okoliščin je »odločilna za (ne) enak položaj in na kakšen način se različne dimenzije v konkretnih situacijah povezujejo ter ustvarjajo nove okoliščine in dimenzije« (str. 32). Hkrati pa opozarita na medsebojno dopolnjevanje institucionalnih oziroma strukturnih in individualnih (osebnih okoliščin) elementov pri kompleksnih neenakostih. Ko v praksi uporabljamo intersekcionalni pristop, je treba ločiti med strukturno in politično intersekcionalnostjo. Prva pomeni položaj, v katerem se nahajajo posameznice in posamezniki, ko izkusijo neenakosti. Gre za križišče diskriminacije oziroma »pozicijo, v katero smo vstavljeni zaradi navzkrižja strukturnih neenakosti in položajev, ki jih ustvarjajo institucije s svojimi definicijami naših položajev« (str. 36). Pri drugi pa se moramo vprašati »ali (in kako) so kompleksne neenakosti in navzkrižni diskriminacijski mehanizmi po-

membni za oblikovanje strategij v boju za odpravo neenakosti« (prav tam). V nadaljevanju avtorici opredelita tri možne pristope intersekcionalne obravnave - antikategorialni, interkategorialni in intrakategorialni. Uporabljata jih za to, da relativizirata kategorije (spol, etničnost/rasa, razred, državljanski status in starost), ki jih ne razumeta kot nespremenljive, upoštevata njihovo notranjo strukturiranost in križanja, ki se pojavljajo znotraj kategorij, ter upoštevata povezave med kategorijami in različnimi domenami (ekonomija - trg dela, družina in skrbstveno delo), ki pogojujejo kategorije.

Za razumevanje in uspešno reševanje neenakosti je ključno poznavanje družbenih lokacij, v katerih se nahajajo posameznice in posamezniki, in razmerij moči, saj v nasprotnem primeru ustvarjamo vtis, da posameznice in posamezniki kategorije, kot so spol, etičnost, rasa, doživljajo ločeno in jih razumemo le kot demografske značilnosti populacije. Zaradi tega avtorici perspektivo intersekcionalnosti uporabljata na način, da omogoči razumevanje, kako kategorije »nastajajo, součinkujejo in druga drugo skonstruirajo«, in s tem ohranjajo tako diskriminacijo kot privilegije ter sistem dominacije (str. 69).

V drugem delu avtorici prikazeta praktično uporabo pristopa, začevši z razlago pomena metode obravnave kompleksnih neenakosti t.i. strateškega kategoriziranja, ki je namenjen identificiranju družbenih skupin, za katere predvidevamo, da doživljajo diskriminacijo, neenakosti

ali se nahajajo na marginah družbe. Učinek strateškega kategoriziranja je zavedanje, da kategorije niso homogene, temveč pluralne. Hkrati pa gre za teoretično ali kategoriziranje od zunaj, kar pomeni, da se osebe, ki jih kategoriziramo na ta način, nujno ne identificirajo z njimi. Opozorita, da se je to pokazalo tako pri projektu, v okviru katerega so identificirali tri družbene skupine žensk - migrantke, starejše ženske in Rominje, hkrati pa je to značilno tudi za podatke, ki jih zbirajo statistike. Nadaljnji korak je intrakategorično kategoriziranje, namenjeno dekategorizaciji oseb, ki se nahajajo na lokacijah kompleksnih neenakosti, pri čemer so le-te še vedno kategorizirane, a pridemo do spoznanja, da se soočajo z več kot eno marginalizirajočo osebno okoliščino. Tako so v projektu s pomočjo intervjujev, v katerih so intervjuvanke podale lastno definicijo osebnih okoliščin, ki jih postavljajo v neenak položaj, uspeli prikazati, kako se »oseba subjektivno »umesti« v objektivno družbeno lokacijo, kako kombinira različne identitete, katero identitetno dimenzijo doživlja kot dominantno in najbolj določujočo, kako legitimizira svoj položaj« (str. 79). Ob tem opozorita, da pri tej individualni obravnavi ne gre za individualizacijo problemov, temveč da so vse osebne okoliščine, ki so jih uspeli identificirati pri projektu, strukturne narave, ki jih ohranjajo prav tako strukturna razmerja moči.

Čeprav avtorici v zaključku opozorita, da namen publikacije ni podajanje metod in postopkov za

reševanje problemov neenakosti, temveč omogočanje razumevanja strukturnih pogojev neenakosti in mehanizmov reprodukcije neenakosti in kompleksnosti medsebojnega delovanja na različnih ravneh, pa s pomočjo študij primerov in analitičnih vprašanj za delo na vseh treh ravneh (mikroraven življenjskih izkušenj posameznic, mezoraven institucij in organizacij ter makroraven politik in dokumentov) dajeta primerno izhodišče za vse tiste, ki delajo na področju reševanja neenakosti na katerikoli izmed treh ravni. Zlasti odločilnega pomena je poglavje, v katerem podata in razložita kriterije za analizo kvalitete in dobrih praks politik kompleksnih enakosti, ki so lahko vodilo pripravljavkam in pripravljavcem politik s področij, ki zadevajo opredeljevanje ali reševanje neenakosti.

Tomaž KRPIČ

Karla F. C. Holloway
Private Bodies, Public Texts: Race, Gender and Cultural Bioethics
 Duke University Press, Durham in London 2011, str. 256, \$ 22.95
 (ISBN 978-0822349174)

Nedavno objavljena knjiga Karle F. C. Holloway *Private Bodies, Public Text: Race, Gender and Cultural Bioethics*, bralcu prinaša interdisciplinarno študijo, ki med seboj povezuje na prvi videz nekoliko težje povezljive discipline: literarne študije, pravne študije in bioetiko. Avtorica vse tri